

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَ صَلَّى اللَّهُ عَلَي سَيِّدِنَا
مُحَمَّدٍ وَ آلِهِ الطَّاهِرِينَ سَيِّمًا بَقِيَّهِ اللَّهُ فِي الْأَرْضِينَ
فَاللَّعْنَةُ اللَّهُ عَلَي أَعْدَائِهِمْ
إِلَى يَوْمِ الدِّينِ.

www.ketab.ir

فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی

دربین مبین اسلام

www.ketab.ir

مؤلف:

حجت الاسلام دکتر علی جاوید

عضو هیأت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه فرهنگیان

۱۴۰۲

- سرشناسه: جاوید، علی، ۱۳۵۸ -
- عنوان و نام پدیدآور: فلسفه تعلیم و تربیت در دین مبین اسلام / مولف علی جاوید.
- مشخصات نشر: قم: عصر جوان، ۱۴۰۲.
- مشخصات ظاهری: ۱۷۲ ص.: مصور (رنگی)، نمودار (رنگی).؛ ۱۴/۵ × ۲۱/۵ س.م.
- شابک: ۱۱۰۰۰۰۰ ریال ۵-۴۲۹-۲۵۳-۶۲۲-۹۷۸
- وضعیت فهرست نویسی: فیپا
- یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۵۰ - ۱۵۶.
- موضوع: اسلام و آموزش و پرورش -- فلسفه Islamic education -- Philosophy
- رده بندی کنگره: ۱۸/۲۳۰BP
- رده بندی دیویی: ۴۸۳۷/۲۹۷
- شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۱۷۴۹۱
- اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیپا

- عنوان: فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی در دین مبین اسلام
- مؤلف: حجت‌الاسلام دکتر علی جاوید عضو هیأت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه فرهنگیان

www.ketab.ir

- انتشارات: عصر جوان
- شابک: ۵-۴۲۹-۲۵۳-۶۲۲-۹۷۸
- نوبت چاپ: اول ۱۴۰۲
- خدمات فنی: ابوالقاسم کریم تبار
- چاپخانه: زمزم
- شمارگان: ۳۰۰ جلد
- قیمت: ۱۱۰۰۰۰ تومان

آدرس انتشارات: قم خیابان ارم پاساژ قدس طبقه آخر پلاک ۱۶۷
 انتشارات عصر جوان تلفن ۰۳۷+۰۲۵۳۷۷۳۰ - ۰۹۱۲۵۵۲۸۴۸۰ - ۰۹۱۳۲۷۷۶۳۲۲

حق چاپ برای ناشر و مؤلف محفوظ است.

www.ketab.ir

فهرست مطالب

بخش اول: فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و مکاتیب مختلف.....	۱۵
مقدمه.....	۱۷
پیشگفتار مؤلف:.....	۱۷
۱. اهمیت و ضرورت فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی.....	۱۸
۲. ضرورت فلسفه تعلیم و تربیت برای معلمان:.....	۱۹
۳. سه قلمرو و عرصه فلسفه تعلیم و تربیت.....	۲۰
۴. مهم ترین تفاوت فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی با فلسفه تعلیم و تربیت:.....	۲۰
۵. برخی مکاتیب غربی.....	Error! Bookmark not defined.
۱- پراگماتیسم:.....	Error! Bookmark not defined.
۲- اثبات گرایی یا پوزیتیویسم (Positivism).....	Error! Bookmark not defined.
پیدایش اثبات گرایی (پوزیتیویسم).....	Error! Bookmark not defined.
۳- لیبرالیسم:.....	Error! Bookmark not defined.
۴- رئالیسم یا واقع گرایی.....	Error! Bookmark not defined.
۵- ایدئالیسم یا آرمان گرایی.....	Error! Bookmark not defined.
۶- اگزستانسیالیسم.....	Error! Bookmark not defined.
۷- اومانیسم.....	Error! Bookmark not defined.
تعریف اومانیسم (انسان محوری).....	Error! Bookmark not defined.
۶. قلمرو فرایند تعلیم و تربیت.....	Error! Bookmark not defined.
۷. راه دستیابی به فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی.....	Error! Bookmark not defined.
بخش ها:.....	Error! Bookmark not defined.
۸. پیشینه فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی.....	Error! Bookmark not defined.
۹. تفاوت اساسی فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی با فلسفه تعلیم و تربیت مکاتیب غربی	

چیست؟.....Error! Bookmark not defined.

بخش دوم: تقسیم مبانی دینی و فلسفی تعلیم و تربیت و تعاریف آنها. Error! Bookmark not defined.

مقدمه.....Error! Bookmark not defined.

انواع مبانی تعلیم و تربیت اسلامی.....Error! Bookmark not defined.

تقسیمات مبانی دینی و فلسفی تعلیم و تربیت.....Error! Bookmark not defined.

۱. معرفت شناختی.....Error! Bookmark not defined.

۲. جهان بینی اسلامی.....Error! Bookmark not defined.

۳. خدا جامع و منبع همه کمالات.....Error! Bookmark not defined.

۴. آفرینش جهان با هدفمندی و بیهوده نبودن آن.....Error! Bookmark not defined.

۵. محدود نبودن جهان به طبیعت.....Error! Bookmark not defined.

۶. تدریجی بودن عالم طبیعت.....Error! Bookmark not defined.

۷. محدودیت و تراحم در عالم طبیعت.....Error! Bookmark not defined.

۸. فناپذیری عالم طبیعت.....Error! Bookmark not defined.

چکیده بخش:.....Error! Bookmark not defined.

بخش سوم: مبانی انسان شناختی تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.

مقدمه:.....Error! Bookmark not defined.

مهمترین مبانی انسان شناختی تعلیم و تربیت اسلامی.....Error! Bookmark not defined.

۱. دو ساحتی بودن انسان.....Error! Bookmark not defined.

۲. روحانی بودن حقیقت انسان.....Error! Bookmark not defined.

۳. جاودانگی انسان.....Error! Bookmark not defined.

۴. برخورداری از عقل و گرایش های گوناگون.....Error! Bookmark not defined.

۵. برخورداری از فطرت الهی و سرشت مشترک همراه با تفاوت های فردی.....Error! Bookmark not defined.

۶. برخورداری از مقام خلیفت الهی.....Error! Bookmark not defined.

۷. برخورداری از کرامت.....Error! Bookmark not defined.

۸. برابری همه ی انسان ها.....Error! Bookmark not defined.

۹. شکل گیری تدریجی هویت انسان.....Error! Bookmark not defined.

۱۰. چندوجهی بودن هویت انسان..... **Error! Bookmark not defined.**

۱۱. مواجه بودن با ضعف‌ها و تهدیدها..... **Error! Bookmark not defined.**

۱۲. نیاز به استعانت از خدا و انسانهای رشد یافته. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای معرفت شناختی تعلیم و تربیت..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای یک: دست یافتنی بودن علم..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای دو: مطابقت علم با واقع..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای سه: مرتبه‌مندی علم..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای چهار: تنوع معرفت و ابزارهای کسب معرفت. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای پنج: ثبات معرفت یقینی و تقدم آن بر معرفت غیر یقینی معارض. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای شش: محدودیتها و موانع شناخت آدمی.... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای هفت: ابداعی بودن و کاشفیت از واقع..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای هشت: تناظر با نیازها..... **Error! Bookmark not defined.**

چکیده بخش:..... **Error! Bookmark not defined.**

بخش چهارم: مبنای ارزش شناختی..... **Error! Bookmark not defined.**

مقدمه:..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای ارزش شناختی..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای اول: ریشه در واقعیت داشتن ارزش‌ها و اثبات پذیری آنها.. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای دوم: عقل و وحی، تجربه راه تشخیص ارزش معتبر. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای سوم: مرتبه‌بندی و تنوع ارزش‌ها و وابستگی ارزش همه ارزش‌ها، به ارزش

غایی..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای چهارم: ثابت و مطلق بودن اصول ارزشی و متغیر بودن دیگر ارزش‌ها. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای پنجم: شایستگی عمل و انگیزه صحیح شرط ارزشمندی عمل. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای ششم: آزادی حقیقی، رهایی از موانع درونی و بیرونی. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای هفتم: عدالت، اساسی‌ترین ارزش و احسان، متمم عدالت. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای هشتم: علم یکی از ارزش‌های مهم..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای نهم: ارزشمندی زیبایی و هنر و فطری بودن گرایش به آنها. **Error! Bookmark not defined.**

مبنای دهم: ارزش ابزاری داشتن طبیعت..... **Error! Bookmark not defined.**

مبنای یازدهم: حیات طیبه، وضع مطلوب وجود آدمی. Error! Bookmark not defined.

مبنای دوازدهم: ذوابعاد بودن حیات طیبه:..... Error! Bookmark not defined.

مبنای سیزدهم: ذو مراتب و نتوازن بودن حیات طیبه. Error! Bookmark not defined.

مبنای دین شناختی همراه با مستندات آن..... Error! Bookmark not defined.

مبنای ۱: خاتمیت دین اسلام..... Error! Bookmark not defined.

مبنای ۲: پاسخ گویی به نیازهای بشر در همه زمانها و مکانها و ارائه دهنده نظام

معیار..... Error! Bookmark not defined.

مبنای ۳: اجتهاد، ساز و کار فهم دین و پاسخ گویی به نیازها. Error! Bookmark not defined.

مبنای ۴: فهم و تفسیر روشمند قرآن و سنت لازمه اجتهاد صحیح. Error! Bookmark not defined.

مبنای ۵: بهره گیری از عقل و علم بشری برای فهم و اجرای دین. Error! Bookmark not defined.

مبنای ۶: توسعه و پیشرفت لازمه تحقق حیات طیبه. Error! Bookmark not defined.

مبنای ۷: کوششش در جهت تأسیس تمدن اسلامی و حکومت اسلامی. Error! Bookmark not defined.

مبنای ۸: ولایت پذیری، تاسی و تبری..... Error! Bookmark not defined.

مبنای ۹: دین داری، پوییش عقلانی و مداوم برای دستیابی به حیات طیبه. Error! Bookmark not defined.

چکیده بخش..... Error! Bookmark not defined.

بخش پنجم: چیستی تعلیم و تربیت همراه با تعریف پارادایم، ویژگیها و عناصر

مهم آن..... Error! Bookmark not defined.

مقدمه..... Error! Bookmark not defined.

تعریف پارادایم..... Error! Bookmark not defined.

اهمیت و ضرورت بررسی مفهوم اساسی و تعریف تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.

مبانی ناظر به مفهوم اساسی و تعریف تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.

۱. حیات طیبه..... Error! Bookmark not defined.

۲. نظام معیار اسلامی..... Error! Bookmark not defined.

۳. جامعه صالح..... Error! Bookmark not defined.

۴. فطرت الهی..... Error! Bookmark not defined.

۵. هویت یکپارچه توحیدی..... Error! Bookmark not defined.

- تعریف و مفهوم اساسی تعلیم و تربیت.....**Error! Bookmark not defined.**
- سه نکته حائز اهمیت حیات طیبه.....**Error! Bookmark not defined.**
- پنج نکته حائز اهمیت فطرت.....**Error! Bookmark not defined.**
- مهمترین ویژگی‌های تعلیم و تربیت اسلامی.....**Error! Bookmark not defined.**
- الف) فطرت محوری.....**Error! Bookmark not defined.**
- ب) پذیرش نظام معیاراسلامی به عنوان معیار تعیین و ارزیابی فعالیت‌های تعلیم و تربیتی.....**Error! Bookmark not defined.**
- ج) تأکید بر آگاهی و آزادی متری.....**Error! Bookmark not defined.**
- توجه به بعد اجتماعی تعلیم و تربیت.....**Error! Bookmark not defined.**
۱. ماهیت اجتماعی بودن تعلیم و تربیت.....**Error! Bookmark not defined.**
۲. همه جانبه گرایی بُعد اجتماعی تعلیم و تربیت.....**Error! Bookmark not defined.**
۳. تأکید بر شکوفایی استعدادها و هماهنگی با فطرت.....**Error! Bookmark not defined.**
- الف: چگونگی استنتاج هدف غایی ویژه تعلیم و تربیت اسلامی.....**Error! Bookmark not defined.**
- ب: اهداف مرتبط با ساخت‌های تربیت اسلامی.....**Error! Bookmark not defined.**
- ج: معنای لغوی و اصطلاحی هدف و اهمیت و ضرورت تربیت.....**Error! Bookmark not defined.**
- اهداف تعلیم و تربیت اسلامی.....**Error! Bookmark not defined.**
- مفهوم هدف و ضرورت آن.....**Error! Bookmark not defined.**
- ضرورت تعیین هدف صحیح و مناسب برای تعلیم و تربیت.....**Error! Bookmark not defined.**
- جهت اول.....**Error! Bookmark not defined.**
- جهت دوم.....**Error! Bookmark not defined.**
- جهت سوم.....**Error! Bookmark not defined.**
- جهت چهارم.....**Error! Bookmark not defined.**
- تقسیم‌بندی اهداف.....**Error! Bookmark not defined.**
- هدف غایی مشترک تعلیم و تربیت اسلامی.....**Error! Bookmark not defined.**
- مهمترین مبانی مرتبط باهدف غایی مشترک عبارتند از:.....**Error! Bookmark not defined.**
- الف) مخلوق بودن انسان و جهان.....**Error! Bookmark not defined.**
- ب) هدفمندی جهان وانسان.....**Error! Bookmark not defined.**

ج) خداوند جامع همه کمالات و منشأ همه آنها... Error! Bookmark not defined.

د) محدود نبودن جهان به طبیعت ..... Error! Bookmark not defined.

دو بخش هستی..... Error! Bookmark not defined.

مبانی انسان‌شناختی..... Error! Bookmark not defined.

۱. برخورداری انسان از عقل و اختیار ..... Error! Bookmark not defined.

۲. جاودانگی انسان..... Error! Bookmark not defined.

هدف غایی ویژه تعلیم و تربیت ..... Error! Bookmark not defined.

الف) هویت‌مندی انسان ..... Error! Bookmark not defined.

ب) فطرت الهی ..... Error! Bookmark not defined.

اهداف میانی ..... Error! Bookmark not defined.

ساحت ..... Error! Bookmark not defined.

سه ساحت تعلیم و تربیت وجودی انسان ..... Error! Bookmark not defined.

الف) ساحت بینشی ..... Error! Bookmark not defined.

ب) ساحت گرایشی ..... Error! Bookmark not defined.

ج) ساحت رفتاری ..... Error! Bookmark not defined.

شش حوزه روابط انسان..... Error! Bookmark not defined.

روابط انسان در ساحت‌ها ..... Error! Bookmark not defined.

ساحت تربیت پرورشی ..... Error! Bookmark not defined.

اهداف مهم هر ساحت ..... Error! Bookmark not defined.

۱. هدف ساحت تربیت حرفه‌ای و اقتصادی ..... Error! Bookmark not defined.

۲. هدف ساحت تربیت دینی ..... Error! Bookmark not defined.

۳. هدف ساحت تربیت اخلاقی ..... Error! Bookmark not defined.

هدف اصلی ساحت تربیت اخلاقی ..... Error! Bookmark not defined.

۴. هدف ساحت تربیت سیاسی و اجتماعی ..... Error! Bookmark not defined.

۵. هدف ساحت تربیت زیبایی، شناختی و هنری ..... Error! Bookmark not defined.

۶. هدف ساحت تربیت زیست محیطی ..... Error! Bookmark not defined.

۷. هدف ساحت تربیت بدنی ..... Error! Bookmark not defined.

۸. هدف ساحت تربیت علمی و فن‌آورانه.....Error! Bookmark not defined.

اهداف مد نظر ساحت تربیت علمی و فن‌آورانه.....Error! Bookmark not defined.

چکیده بخش.....Error! Bookmark not defined.

بخش ششم: ارتباط اصول تعلیم و تربیت با مؤلفه‌های مختلف آن همراه با

طبقه‌بندی و مقایسه آنها.....Error! Bookmark not defined.

مقدمه.....Error! Bookmark not defined.

تعریف اصول.....Error! Bookmark not defined.

ارتباط اصول با مبانی.....Error! Bookmark not defined.

ارتباط اصول با دیگر مؤلفه‌های تعلیم و تربیت.....Error! Bookmark not defined.

طبقه‌بندی اصول تعلیم و تربیت اسلامی.....Error! Bookmark not defined.

تقسیم‌بندی مختلف اصول تعلیم و تربیت.....Error! Bookmark not defined.

الف) وجود شناختی.....Error! Bookmark not defined.

ب) معرفت شناختی.....Error! Bookmark not defined.

ج) انسان شناختی.....Error! Bookmark not defined.

اصول عام تعلیم و تربیت اسلامی.....Error! Bookmark not defined.

۱. خدامحوری.....Error! Bookmark not defined.

۲. فطرت‌گرایی.....Error! Bookmark not defined.

۳. آخرت‌گرایی.....Error! Bookmark not defined.

۴. انطباق با اسلام.....Error! Bookmark not defined.

۵. جامع‌نگری.....Error! Bookmark not defined.

۶. تناسب و هماهنگی.....Error! Bookmark not defined.

۷. اولویت.....Error! Bookmark not defined.

۸. پویایی و انعطاف‌پذیری.....Error! Bookmark not defined.

۹. اعتدال.....Error! Bookmark not defined.

مقدمه.....Error! Bookmark not defined.

۱. اصل تدریج ..... Error! Bookmark not defined.
۲. اصل استمرار ..... Error! Bookmark not defined.
۳. اصل توجه به تفاوت‌های فردی ..... Error! Bookmark not defined.
۴. اصل سندیت و مرجعیت مربیان ..... Error! Bookmark not defined.
۵. اصل رعایت و ارتقای آزادی متریان ..... Error! Bookmark not defined.
۶. اصل رعایت عدالت میان دانش‌آموزان ..... Error! Bookmark not defined.
۷. اصل تکلیف و مسئولیت ..... Error! Bookmark not defined.
۸. اصل آسان‌گیری ..... Error! Bookmark not defined.
۹. اصل خردورزی ..... Error! Bookmark not defined.
۱۰. اصل عزتمندی و تکریم ..... Error! Bookmark not defined.
۱۱. اصل اصلاح‌گری ..... Error! Bookmark not defined.
- چکیده بخش ..... Error! Bookmark not defined.

بخش هفتم: عوامل و موانع درونی و بیرونی مؤثر بر تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.

- مقدمه ..... Error! Bookmark not defined.
- چیستی عوامل و موانع تربیت ..... Error! Bookmark not defined.
- الف) تعریف عوامل و موانع: ..... Error! Bookmark not defined.
- ب) ارتباط عوامل و موانع با اهداف و دیگر مؤلفه‌های مختلف تعلیم و تربیت. Error! Bookmark not defined.
- ج) طبقه‌بندی‌های گوناگون عوامل و موانع تعلیم و تربیت اسلامی و مقایسه آنها. Error! Bookmark not defined.
- مقدمه ..... Error! Bookmark not defined.

- تبیین و مقایسه مهمترین عوامل و موانع درونی تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.
- توضیح و مقایسه مهم‌ترین عوامل و موانع بیرونی تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.
- نقش و تأثیر محیط انسانی در تحقق و عدم تحقق اهداف تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.
- نقش و تأثیر محیط طبیعی در تحقق و عدم تحقق اهداف تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.
- نقش و تأثیر امور فرا طبیعی در تحقق و عدم تحقق اهداف تعلیم و تربیت اسلامی. Error! Bookmark not defined.

- عوامل و موانع درونی مؤثر بر تربیت ..... Error! Bookmark not defined.
- عوامل و موانع بیرونی مؤثر بر تربیت ..... Error! Bookmark not defined.
- ۱- عوامل و موانع درونی مؤثر بر تربیت عبارتند از: ..... Error! Bookmark not defined.

۱ - ۱. فطرت الهی.....	Error! Bookmark not defined.
۲ - ۱. وراثت.....	Error! Bookmark not defined.
۳ - ۱. اراده فردی.....	Error! Bookmark not defined.
۲. عوامل و موانع بیرونی مؤثر بر تربیت عبارتند از:.....	Error! Bookmark not defined.
۱ - ۱. خانواده.....	Error! Bookmark not defined.
۲ - ۲. مدرسه.....	Error! Bookmark not defined.
۳ - ۲. دوستان و همسالان.....	Error! Bookmark not defined.
۴ - ۲. رسانه ها.....	Error! Bookmark not defined.
۵ - ۲. مؤسسات فرهنگی و حکومت.....	Error! Bookmark not defined.
۶ - ۲. محیط طبیعی.....	Error! Bookmark not defined.
۷ - ۲. عوامل و موانع فراطبیعی.....	Error! Bookmark not defined.
چکیده بخش.....	Error! Bookmark not defined.
فهرست منابع.....	Error! Bookmark not defined.

www.ketab.ir

بخش اول:

فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و مکاتیب مختلف

www.ketab.ir

www.ketab.ir

مقدمه

پیشگفتار مؤلف:

ضرورت و اهمیت پژوهش در دو جهت مهم است: جهت اول، منبع درسی «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی در دین مبین اسلام» است که باید در دانشگاه‌های ایران تدریس گردد. این درس «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی»، که هم اکنون در دانشگاه فرهنگیان و دیگر دانشگاه‌ها تدریس می‌شود، کاستی‌هایی دارد و با این نقص‌ها، جواب‌گوی نسل جدید دانشجویان امروزی نیست. باید خلأها و کاستی‌هایی که نیامده و موجود است و مانند حاشیه‌بندی کتاب از قسمت پایین و سمت چپ به خوبی رعایت نگردید که این ظاهر کتاب و صفحات کتاب را نامرتب و نامنظم جلوه داده و فاصله بین خطوط در هر صفحه نیز به خوبی رعایت نگردید و پاراگراف‌های متعدد در هر صفحه نیز از کاستی‌های کتاب می‌باشد و همین‌طور سرفصل کتاب باید ویژگی‌هایی را دارا باشد که دانشجو معلمان، با بنیان‌های نظام تعلیم تربیت اسلامی آشنا شوند و دیدگاه اسلامی جمهوری اسلامی ایران، باید با کتاب سازگار باشد. فراتر رفتن از چارچوب مبانی نظری کتاب و یا به عناوین و یا به متن و محتوای این درس، اشکالاتی وارد است که باید مرتفع گردد که ما در این تحقیق، آن را به حالت نموداری و تصاویری آورده‌ایم تا قابل فهم‌تر برای دانشجو باشد و هم بر فهم و غنای علمی آن افزوده گردد و هم پاره‌ای از نواقصات، مرتفع شود. حقیر با سعی و تلاش شبانه روزی خود در حد وسع و توان، غالب اشکالات را مرتفع و بر غنای علمی آن تلاش نمودیم. امید که مورد رضایت قرار گیرد.

جهت دوم، آن است که مطالعه «فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی در دین مبین اسلام» و مقایسه آن با دیگر کتب چاپ شده در این خصوص، بسیار متفاوت است.

موارد مهم این بخش عبارتند از:

۱. ضرورت و اهمیت فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی
۲. کاربرد فلسفه تعلیم و تربیت در نحوه عملکرد معلم.
۳. فلسفه تعلیم و تربیت مکاتیب مختلف و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و مقایسه آنها در تفاوت‌ها و شباهت‌هایشان.

این بخش که نخستین بخش کتاب را تشکیل می‌دهد، مطابق سنت رایج و معمول، به بیان مسائل مقدماتی فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی اختصاص یافته است. قسمتی از این بخش به بیان دلایل ضرورت و اهمیت آشنایی معلمان و دانشجو معلمان با فلسفه تعلیم و تربیت به صورت عام، و فلسفه و تعلیم و تربیت اسلامی به صورت خاص اختصاص یافته است، قسمت دیگری از آن به تعریف فلسفه تعلیم و تربیت و فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، قسمت سوم آن به روش تحقیق در فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی و قسمت آخر نیز به بیان قلمرو و پیشینه می‌پردازد.

۱. اهمیت و ضرورت فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی

اما واقعیت این است که گرچه در برخورد اول با فلسفه تعلیم و تربیت، به ویژه برای کسانی که بیشتر با علوم تجربی و مسائل روزمره محسوس و ملموس سر و کار داشته باشند، همه این اشکالات به ذهن خطور می‌کند، ولی با آشنایی بیشتر و عمیق‌تر با فلسفه و فلسفه تعلیم و تربیت و با درک روح آموزه‌های آنها همه این بدبینی‌ها از میان می‌رود. جوهره مسائل فلسفه تعلیم و تربیت آسان و درک و فهم آنها ساده و سهل است؛ جذابیت مسائل «نیز کمتر از جذابیت مسائل دیگر علوم مرتبط با تعلیم و تربیت نیست؛ چنان‌که تأثیرگذاری علمی و گره‌گشایی آن نیز

قابل انکار نیست.

۲. ضرورت فلسفه تعلیم و تربیت برای معلمان:

ضرورت آن این است که به آنها کمک می‌کند تا به فلسفه تربیتی شخصی خود، آگاهی پیدا کرده، آن را اصلاح و تکمیل کنند؛ زیرا هر عملی که از انسان صادر می‌شود یا آگاهانه است یا تقلیدی و ناآگاهانه: اگر کسی کاری را تقلیدی و ناآگاهانه انجام دهد، ممکن است تصویری از رابطه میان آن عمل و پیامدها و اهداف آن نداشته باشد، ولی فردی که آگاهانه عملی را انجام می‌دهد، حتماً تصور و نظری خاص درباره ارتباط آن عمل با هدف از انجام آن در ذهن خود دارد.

در اینجا یک نمونه از فلسفه تعلیم و تربیت شخصی را ملاحظه می‌کنید:

«من معتقدم کلاس درس باید مجتمعی امن و مراقبت کننده باشد؛ جایی که دانش‌آموزان آزاد باشند، بتوانند حرف خودشان را بزنند و شکوفا شوند و رشد کنند. من از راهبردهایی مانند جلسات صبحگاهی، اصول مثبت و منفی انضباطی، فعالیتهای کلاسی و مهارت‌های حل مسئله استفاده خواهم کرد که تضمین کننده شکوفایی افراد کلاس من خواهد بود.»

فلسفه تعلیم و تربیت در دو معنا به کار می‌رود:

← فلسفه تعلیم و تربیت در دو معنا بکار می‌رود: یک معنا «فرایند تعلیم و تربیت» است و معنای دیگر «علم تعلیم و تربیت» است.

نکته: به هر حال، «درباره تعریف و حدود و قلمرو فلسفه تعلیم و تربیت، نظر واحدی وجود ندارد.»

3. سه قلمرو و عرصه فلسفه تعلیم و تربیت

← الف: قلمرو و عرصه توصیف

← ب: قلمرو و عرصه دستوری

← ج: قلمرو و عرصه تحلیلی_انتقادی

☑ پس از روشن شدن تعریف و قلمرو فلسفه تعلیم و تربیت، زمینه برای تعریف فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی آماده شده است.

4. مهم ترین تفاوت فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی با فلسفه تعلیم و

تربیت:

← فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی، در بخش نظری که وظیفه اش ارائه یک جهان بینی، یعنی دیدگاه کلی درباره جهان و انسان است، دیدگاهی که ارائه می دهد مبتنی بر آموزه های اسلامی و سازگار با آن است، در حالی که بخش نظری فلسفه تعلیم و تربیت، ممکن است متکی به فلسفه های خاص، مانند پراگماتیسم،

پوزیتیویسم، یا دیدگاهی خاص مانند لیبرالیسم، رئالیسم، ایدئالیسم،
اگزیستانسیالیسم، اومانیزم و ... باشد که در ادامه به ترتیب، به بیان خلاصه‌ای از
تعریف و توضیح آنها خواهیم پرداخت:

www.ketab.ir

